

Balázsfalva: sorvadásra ítélt magyar jövő

Böjte Csaba ferences rendi szerzetes árváinak a református presbiterek miatt kellett elhagyniuk a várost

Balázsfalva évszázadok óta a román önszerveződés erdélyi bölcsője, ahol a magyarság már Trianon előtt kisebbségben él. De nem annyira, hogy nem működtethetett volna iskolát és kulturális intézményeket. A helyzet a rendszerváltás után súlyosbodott, többek között azért, mert a helyi magyarság egy része elűzte a városkából Böjte Csaba árváit.

Balázsfalván, a két Küküllő összefolyásánál fekvő Fehér megyei kisvárosban a húszas-harmincas években volt magyar gyerek bőven, ám alig akadt tanár, aki anyanyelvükön szóljon hozzájuk. Ma vannak képzett oktatók, de lassacskán elfogytak a nebulók. A magyar pedagógusok szerint az anyanyelvű oktatás elsorvadása nem csak demográfiai kérdés, míg közvetlenül 1989 előtt és után a hatalom hathatós hozzájárulásával történt, az azt követő időszakban sokkal inkább a magyar csúcspolitikusok lelkén szárad a kudarc. Meg azokén, akik valósággal elűzték a városból Böjte Csaba árváit. A veszteség attól fájóbb, hogy a tetteseket nem az államhatalom tagjai, hanem a magyar közösség néhány élenjárója között kell keresni. Az egykori magyar elemi iskolának mára csak emléke maradt, mindössze az általános iskola összevont osztályai keltek az azt a látszatot, hogy a városban még él az anyanyelvű oktatás. Holott azok, akiknek erkölcsi kötelessége lett volna életben tartani, pusztulásra ítélték.

Balázsfalvi román történelem

Ha az utóbbi két évszázad történelméhez kanyarodunk vissza, egyértelművé válik, hogy – más erdélyi városokban tapasztaltaktól eltérően – a balázsfalvi magyarság térvesztése nem Trianonnal kezdődött és nem a kommunista időszakkal folytatódott, legfeljebb az eredeti demokráciában teljesedett ki. Ezek rátettek még egy-egy lapáttal az amúgy egyre duzzadó kupacra. Tagadhatatlan tény, hogy az egykori vármegyei települést az 1700-as évek végén és az 1800-as évek elején sem a magyar szellemiség lengte be; a Monarchia ideje alatt is kisebbségben lévő közösség a románság árnyékában élte mindennapjait. A 16. század első felében Erdély helyettes főkapitánya, Bagdy György még várkastélyt épített a dombok aljában fekvő városkában. Aztán bő évszázadra rá, 1687 októberében éppen annak pompás termeiben, az akkor már Apafi-tulajdonban lévő kastélyban írták alá a balázsfalvi paktumot, amelynek következtében Erdély Habsburguralom alá került.

A 17. század derekán a Küküllőszög eme települését II. Rákóczi György híres ménese tette ismertté. Az idő múlásával azonban, a 18. század végén, a 19. elején Balázsfalvát már az erdélyi román nemzeti mozgalom helyszínévé kezdték számon tartani. Sőt, 1744 nyarán az unitus püspökséget Fogarasról Balázsfalvára áthelyező egyházfő, Ion Inochentie Micu-Klein zsinatot hívott össze, hogy tiltakozzék az erdélyi országgyűlésnek a

románokról alkotott törvényei ellen. Tette miatt a püspököknek menekülnie kellett, de alig tizenegy esztendővel később a görög katolikusok már saját iskolát és papnevelőt létesítettek a városban.

1760-ban az egyház nyomdát vásárolt a román könyvek előállítására. Nem sokkal később a magyar uradalmi birtokot a görög katolikusok érseki palotájukká alakították. 1848-ban a város szélén nemzetgyűlésező románság előbb a követelményeit fogalmazta meg, majd néhány hónappal később a császáriaknak esküdött hűséget a magyar forradalom ellenében. És szintén a Szabadság mezején, 1861-ben mondták ki az erdélyi románok, hogy semmilyen körülmények között nem fogadják el Erdély unióját Magyarországgal, majd 1868. május 15-én Erdély autonómiáját követelték. Ioan Lemeni, avagy a Pest-Budán Lemény Jánosként bemutatkozó püspök személyében Balázsfalva sokáig Erdély egyetlen román országgyűlési képviselőjét adta.

Összevont, bezárt, lebontott iskola

Az utóbbi másfél évszázaddal súlyosbított történelmi előzmények mellett elvileg senkit nem kellene meglepnie, hogy a város magyarsága mára félezer alá apadt, és a száz év alatt több mint tizszeresére duzzadt románság mellett elenyészővé vált. Szerencse, hogy a Balázsfalvával szinte egybenőtt Magyarpéterfalvával és Túrrel a statisztikában valamelyest kikekednek a számok. Ettől viszont a város helyzete sokat nem változik... A balázsfalvi értelmiségieknek, főként pedagógusoknak sír a lelke, amikor a leépülésről esik szó.

Szakács Ilona nyugalmazott tanítónő most is nosztalgiával gondol vissza azokra az időkre, amikor a városban működött a magyar elemi iskola. Elkísér a volt belvárosi iskoláig, pontosabban a

Szakács Ilona szomorúan tekint a tömbházra: ott egykor a magyar iskola állt

A görög katolikus katedrális: Balázsfalvát az erdélyi románság egyházi központjának tekintette

helyén álló tömbházlakásig. Átszellemülve mesél az utca túlsó oldalán állva: pajtások és tanítók, osztálytermek, gyermekcsínyek és év végi szerepek emléke tör fel a sok-sok évtizeddel ezelőtt végzett Ilona néni memóriájából. Mint minden balázsfalvi magyar gyerek, az 50-es évek elején ő is en-

képéről: lebontották, helyébe tömbházat építettek. Ezzel a döntéssel végérvényesen megpecsételték az önálló magyar nyelvű oktatás sorát. Ilona néninek még megadtott, hogy huszonnyolc esztendeig tanítson Balázsfalván. 1995-ben állt fel a katedrától, több mint harmincfős osztálytól búcsúzva. „Volt gyerek

nehezen álltak félre, és adták át a helyet a román kollégák” – idézi fel a rendszerváltás utáni első éveket a 2016-ban, papíron nyugállományba vonult Udvari Ibolya.

A kommunizmus megdöntését követő hónapokban az RMDSZ-t képviselve Bartha Mária a városvezetésben is részt vett. „Rengeteg sűrűlódás volt, mindegyre vádolták, rágalmazták, támadták a közösségünket. Olyasmit mondtak, hogy Marosvásárhelyre, a márciusi utcai verekedésbe küldtük a gyermekeinket” – eleveníti fel a ’89-es fordulatot követő zúros időket a nyugalmazott pedagógus.

Kinyújtott román kezek

Az akkori állapotokhoz képest mára sok minden változott. A leglátványosabb fordulat a hatóságok és a román oktatók szemléletében érzékelhető. Ma már szinte mindenki partner kíván lenni a magyar gondok megoldásában. Nem udvarolni próbálnak az RMDSZ-nek, hanem segíteni a közösség gondjain. A pedagógusok szép szavakkal illetik Gheorghe Valentin Rotaru polgármestert; a beszélgetésből hamar kiderül, hogy az előjáró nemcsak a település arculatának csinosításával vívta ki a közösség elismerését, hanem a magyarokhoz való viszonyulásával is.

Bár a maga egyetlen önkormányzati képviselőjével az RMDSZ túl vékonyka ahhoz, hogy a mérleg nyelvét képezze, Vinczellér István helyi RMDSZ-elnök szerint a liberális városatya a magyarság minden kérésére pozitívan reagál. Ezt már az egyház is, az iskola is megtapasztalta. Mi több, ezelőtt két évvel, mire az RMDSZ tudomást szerzett a Szabadság-mezőn álló Petőfi-szobor megrongálásáról, az előjáró ki is javíttatta az alkotást.

A magyar nyelvű oktatás másik fontos támogatójaként az óvoda román nemzetiségű igazgatóját említi. Lucia Câmpean nem csak a kötelező köröket rója le, ennél jóval többet tesz.

FOLYTATÁS A 9. OLDALON

Ma már szinte mindenki partner kíván lenni a magyar gondok megoldásában. A pedagógusok szép szavakkal illetik Gheorghe Valentin Rotaru polgármestert; a beszélgetésből hamar kiderül, hogy az előjáró nemcsak a település arculatának csinosításával vívta ki a közösség elismerését, hanem a magyarokhoz való viszonyulásával is.

nek az iskolának koptatta a padjait, ám mire visszatért tanítani, 1962-ben egyesítették a szomszédos román iskolával.

„Lebontották a két épületet elválasztó kerítést, és egy, a tanerőknek szervezett gyűlésen közölték, hogy mátol a két iskolából egy lett” – mondja a nyugalmazott pedagógus. Kolléganőjét, Bartha Máriát, az ominózus gyűlés után fel is jelentették, mivel valaki észrevette, hogy a hír hallatán könnyre fakadt. Néhány évvel később a magyar iskolát eltörölték a város tér-

FOTÓ: SZUCHER ERVIN

bőven, s szinte mind olyan, aki az enyedi kollégiumban folytatta. Pedig akkoriban igazán nem volt könnyű oda bejutni” – méltányolja egykori tanítványait az idős oktató.

Nehézkés rendszerváltás

A magyar diákok helyzetét nehezítették a sajátosan értelmezett törvények. Hiába sikerült megszabadulnia a Ceausescu-rendszerből, bő negyed évszázaddal ezelőtt a helyi magyarságnak gúzsba kötött lábbal kényelmetlen volt táncolnia. A tanárok, tanítók jól emlékeznek arra az időszakra, amikor a balázsfalvi iskola magyar tagozatán a magyar irodalmon kívül szinte minden tantárgyat román nyelven oktattak. Amikor valaki szót emelt a diszkrimináció ellen, rögtön szeparatizmussal vádolták, és azt vágták a fejéhez, hogy el akarja úzni az iskolából a jól képzett román tanerőt. „Az iskola vezetősége, a tanfelügyelőség, a városvezetés, egy szóval mindenki ellenünk játszott. Címzetessé nevezték ki a román kollégákat, ezzel hülyítve a szülőket. Akadt közülük olyan is, aki egy kukkot nem tudott magyarul, de a szülői értekezleten azt próbálta beadni, hogy őszig megtanul, és majd magyarul fogja tanítani a matematikát. Szóval nagyon